

הרב אליהו דניאל בוקארה
מח"ס אדרת המלך, בית מדרש טהרות ירושלים

בעניין התכלת אינה מעכבת את הלבן

כתב הרמב"ם בפרק א' מהלכות ציצית הלכה ד': "והתכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת כיצד הרי שאין לו תכלת עושה לבן לבדו וכן אם עשה לבן ותכלת ונפסק הלבן ונתמעט עד הכנף ונשאר התכלת לבדו כשר". ושם בהלכה י"ח כתב: "וכן אם נתמעטו חוטי הציצית אפילו לא נשתייר מהם אלא כדי עניבה כשר, ואם נפסק החוט מעיקרו אפילו חוט אחד פסולה". ולכאורה, דברי הרמב"ם סתרי אהדדי, דאיך יוכשר אם נפסק הלבן ונתמעט עד הכנף, אם כשנפסק אפילו חוט אחד מעיקרו פסולה. וכבר הוקשה כן לכסף משנה בהלכה י"ח. וע"ש בדברי הכסף משנה באריכות, וגם כאן בהלכה ד'. והנה, מה שכתב הרמב"ם בהלכה ד': "וכן אם עשה לבן ותכלת ונפסק הלבן ונתמעט עד הכנף ונשאר התכלת לבדו כשר", היינו, לדעת הכסף משנה, מדין גרדומים, והלכה – דאין הלבן מעכב את התכלת – נלמד מכ"ש. וקצת קשה לומר, דהרמב"ם יביא הלכה שמבוססת על מה שכתב לקמיה בהלכה י"ח. והנראה לומר, דדעת הרמב"ם דכל מצות תכלת היינו הכריכה, כמו שבאמת כתב הכסף משנה כאן בהלכה ד'. וכן מבואר בדברי הרמב"ם שם בהלכה ב': "ולוקחים חוט צמר שנצבע כעין הרקיע וכורכין אותו על הענף וחוט זה הוא הנקרא תכלת". וכן משמע ממה שכתב בסוף הלכה ו': "ויהיה אחד משמנה החוטים חוט תכלת והשבעה לבנים". ויש מקום לומר דלא צריך כדי עניבה בתכלת אחרי הכריכות, [ומבואר שם בהלכה ז' דעיקר הכריכות ע"י התכלת]. ולפי"ז לא היה אפשר לרמב"ם לצייר דין דהלבן אינו מעכב את התכלת, אלא באופן שהתכלת כרוך על הלבן. והיינו, דאחרי שכרכו על הלבן, נפסק הלבן ונתמעט עד הכנף, ולא עד בכלל. וכמו שכתב הכסף משנה בפירוש השלישי בהלכה י"ח, ואמנם לא נשאר בלבן בכדי עניבה, ולכן אינו מקיים אלא דין תכלת ולא דין לבן. וצ"ל דזהו פירוש המשנה במנחות (לח, ב) אליבא דרבנן דרבי.

ולפי"ז מובן, שכל מה שפסל הרמב"ם בהלכה י"ח, היינו היכא שנפסק החוט מעיקרו, דנמצא שחסר חוט אחד (ומד"ס שיהיו ארבע חוטים כדביאר הכסף משנה ריש הלכות ציצית), ואין כאן גדילים. אבל אם לא נפסק מעיקרו, אע"פ שלא נשאר בכדי עניבה בלבן, ואין כאן קיום ציווי דלבן, מ"מ כשר, דגדילים יש כאן.

ואם נשאר בכדי עניבה, כשר אפילו אם כל החוטים נפסקו בכה"ג כמבואר בהלכה י"ח. ונראה, דהרמב"ם ס"ל כהי"מ המובאים בתוס' מנחות (לח, ב) ד"ה אלא לגרדומין כו' דגם לרבנן יש דין גרדומין וע"ש בכסף משנה. והראוני שכוונתי בזה לדעת המשכנות יעקב סי' י"ח ע"ש.

והנה הגמ' שם מבארת דמתני' נצרכא לדין גרדומין, דאי איגרדום תכלת או לבן וקאי אידך לית לן בה, אפילו לרבי, דס"ל דזה מעכב את זה. וצ"ב, לכאורה, דאם ע"י גרדומין מתקיימים שני חלקי המצוה, א"כ לא מקרי התכלת אינה מעכבת את הלבן כו', דהרי יש קיום של שניהם. וכבר הקשה כן הקרן אורה (שם).

ובשם הגרי"ז כתבו, דאף דלרבי לא יקיים בגרדומי לבן, מצות לבן, מ"מ ע"י הגרדומין נחשב דיש חפצא של ציצית. וזה הפירוש לרבי דהתכלת אינה מעכבת את הלבן. וכמו כן, אע"פ שהגברא לא מקיים דין תכלת, מ"מ החפצא דציצית כשר ע"י דין גרדומין. אמנם לשיטת הרמב"ם בהלכה י"ח והי"מ הנ"ל, לדעת רבנן א"א לומר כן, דהרי הכשירו אפילו היכא שכל החוטים נפסקו ונשאר בהם בכדי עניבה, וא"כ מוכח דיש גם קיום המצוה ע"י הגרדומין.

וצ"ל, דלרבנן ע"י גרדומין מתקיים המצוה גם בהם. ומש"כ במשנה דהתכלת אינה מעכבת את הלבן, היינו אף דאין קיום של תכלת דהרי לא נשאר בכדי עניבה בתכלת או דלא כרכו בכלל, וכן הלבן אינו מעכב את התכלת אף דאין קיום של לבן דהרי לא נשאר בו בכדי עניבה, וכדהסברנו לעיל בס"ד בדעת הרמב"ם, ומ"מ נשאר כאן חפצא של ציצית ומתקיים דין גדילים ע"י הגרדומים, ולכן לא הוי כנפסק חוט מעיקרו.

ויעו' בדברי הרא"ש בהלכות ציצית סי' ז' דכתב: "והא דקאמר רב נפסק חוט מעיקרו פסול לאו דוקא מעיקרו אלא כל שלא נשאר בו כדי עניבה נפסק מעיקרו

קרי ליה כיון דלא נשאר בו כדי הכשר". ופירש זה אליבא דהי"מ הנ"ל. ולפי מש"כ בדעת הרמב"ם, הא דקאמר רב, דווקא שנפסק החוט מעיקרו, דאז נפסל הציצית, אבל אם לא נפסק מעיקרו אע"פ שאין בו בכדי עניבה מ"מ הציצית לא נפסל כמבואר בהדין דהלבן אינו מעכב את התכלת.

ונראה, דהרא"ש נקט דגם להי"מ הנ"ל יש ב' חוטים תכלת וב' חוטים לבן, כשיטת רש"י, ודלא כשיטת הרמב"ם דהתכלת אינו אלא לכרוך, וא"כ יש לפרש התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת באותו אופן, והיינו דהטיל רק אחד מהם או רק לבן או רק תכלת.

ונראה, דמש"כ בדעת הרמב"ם והי"מ הנ"ל, דע"י גרדומין יש קיום מצוה, אין כן דעת ר"ת, דהא לשיטתו אם נפסקו ג' חוטים נפסלה הציצית, אע"פ שנשאר בגרדומין בכדי עניבה, וזה פשוט.